

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчальної роботи

_____ Л.І.Чорний
(підпис) (ініціали, прізвище)

19 вересня 2019 року

М.П.

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«ПАРЛАМЕНТСЬКЕ ПРАВО»
для підготовки фахівців на другому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня магістра
за спеціальністю 081 Право
галузі знань 08 Право
за заочною формою навчання**

м. Хмельницький
2019

ЗМІСТ

	Стор.
1. Структура вивчення навчальної дисципліни	3
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни	3
1.2. Лекції	4
1.3. Семінарські заняття	6
1.4. Самостійна робота студентів	12
1.5. Індивідуальні завдання	13
1.6. Підсумковий контроль	19
2. Схема нарахування балів	20
3. Рекомендовані джерела	22
4. Інформаційні ресурси в Інтернеті	26

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін. зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін. зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Загальні засади парламентаризму та парламентського права	9	2	–	–	–	7	10	–	–	–	–	10
2.	Організація та порядок діяльності Верховної Ради України	10	1	2	–	–	7	8	–	–	–	–	8
3.	Структура Верховної Ради України	10	1	2	–	–	7	12	2	–	–	–	10
4.	Функції та повноваження Верховної Ради України	9	1	1	–	–	7	10	1	–	–	–	10
5.	Організація діяльності народних депутатів України	10	1	1	–	–	8	12	1	–	–	–	10
6.	Законодавчий процес	14	4	2	–	–	8	14	2	2	–	–	10
7.	Парламентські процедури	10	2	–	–	–	8	8	–	–	–	–	8
8.	Розробка та оформлення проектів законів України	18	4	6	–	–	8	16	2	4	–	–	10
	Усього годин:	90	16	14	–	–	60	90	8	6	–	–	76

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	2	3	4
1.	Загальні засади парламентаризму та парламентського права	2	–
1.1.	Поняття парламентаризму. Формування основних засад парламентаризму.		
1.2.	Еволюція парламентаризму у сучасному світі.		
1.3.	Поняття та джерела парламентського права України.		
1.4.	Місце парламентського права в правовій системі України. Парламентське право як наука та навчальна дисципліна.		
2.	Організація та порядок діяльності Верховної Ради України	1	–
2.1.	Організаційні форми роботи Верховної Ради України.		
2.2.	Порядок скликання та проведення першої сесії новообраної Верховної Ради України.		
2.3.	Порядок скликання чергових та позачергових сесій.		
2.4.	Підготовка та організація розгляду питань на сесії Верховної Ради України.		
2.5.	Порядок обговорення питань на пленарних засіданнях Верховної Ради України.		
2.6.	Організація голосування на пленарних засіданнях Верховної Ради України.		
2.7.	Поняття, види та порядок прийняття рішень Верховної Ради України		
3.	Структура Верховної Ради України	1	2
3.1.	Органи Верховної Ради України. Керівництво Верховної Ради України.		
3.2.	Формування органів Верховної Ради України. Порядок обрання, призначення та відкликання посадових осіб Верховної Ради України.		
3.3.	Апарат Верховної Ради України та допоміжні органи парламенту. Погоджувальна рада депутатських фракцій. Фракції і групи у Верховній Раді України. Комітети Верховної Ради України. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Рахункова палата України. Коаліція депутатських фракцій.		
3.4.	Проблеми спільної роботи більшості та опозиції у Верховній Раді України.		
4.	Функції та повноваження Верховної Ради України	1	–
4.1.	Поняття та класифікація функцій та повноважень Верховної Ради України.		
4.2.	Представницька функція Верховної Ради України.		
4.3.	Установча (державотворча, організаційна) функція Верховної Ради України.		
4.4.	Функція парламентського контролю.		
4.5.	Бюджетно-фінансова функція Верховної Ради України.		

4.6.	Зовнішньополітична функція Верховної Ради України.		
5.	Організація діяльності народних депутатів України	1	2
5.1.	Нормативно-правові засади організації діяльності народних депутатів України.		
5.2.	Реалізація прав та обов'язків народного депутата України у парламенті та виборчому окрузі.		
5.3.	Процедурні особливості реалізації права народного депутата України на депутатський запит та депутатське звернення.		
5.4.	Депутатські привілеї та імунітети. Характеристика та особливості депутатського імунітету та депутатського індемнітету.		
5.5.	Фінансово-матеріальне забезпечення членів парламенту.		
5.6.	Помічник- консультант народного депутата.		
6.	Законодавчий процес	4	2
6.1.	Поняття, принципи та стадії законодавчого процесу. Порядок здійснення права законодавчої ініціативи.		
6.2.	Попередній розгляд та експертиза законопроектів. Розгляд законопроектів в першому, другому та третьому читаннях.		
6.3.	Порядок направлення прийнятих законів на підпис главі держави та процедура подолання президентського вето.		
6.4.	Порядок підписання та оприлюднення нормативно-правових актів.		
6.5.	Введення закону в дію: проблеми правового регулювання.		
7.	Парламентські процедури	2	–
7.1.	Поняття та види парламентських процедур.		
7.2.	Процедура внесення змін та доповнень до Конституції України.		
7.3.	Бюджетний процес.		
7.4.	Інавгурація та імпічмент Президента України.		
7.5.	Розгляд питання про схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України. Розгляд Верховною Радою звітів і доповідей Кабінету Міністрів України.		
7.6.	Організація проведення "години запитань до Уряду".		
7.7.	Розгляд Верховною Радою питання про відповідальність Кабінету Міністрів України.		
7.8.	Парламентські слухання у Верховній Раді.		
8.	Розробка та оформлення проектів законів України	4	2
8.1.	Поняття та значення законодавчої техніки.		
8.2.	Вимоги законодавчої техніки до структури проекту закону. Концепція проекту закону.		
8.3.	Загальні вимоги законодавчої техніки до тексту проекту закону. Правила оформлення проекту закону.		
8.4.	Супровідні документи до законопроекту: постанова Верховної Ради України, яку пропонується прийняти за результатами розгляду законопроекту; список авторів законопроекту; пояснювальна записка до проекту закону та порівняльна таблиця.		
	Усього	16	8

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1

Тема 6. Законодавчий процес

Питання для усного опитування та дискусії:

- 6.1. Поняття, принципи та стадії законодавчого процесу.
- 6.2. Порядок здійснення права законодавчої ініціативи.
- 6.3. Попередній розгляд та експертиза законопроектів. Розгляд законопроектів в першому, другому та третьому читаннях.
- 6.4. Порядок направлення прийнятих законів на підпис главі держави та процедура подолання президентського вето.
- 6.5. Порядок підписання та оприлюднення нормативно-правових актів.
- 6.6. Введення закону в дію: проблеми правового регулювання.

Практичні завдання

Завдання 1. Проект Закону «Про систему спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції» було зареєстровано у відповідному профільному комітеті Верховної Ради України. На 10-й день після його реєстрації, Заступник Голови Верховної Ради України направив даний законопроект до комітету з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією. У 30-денний строк законопроект було розглянуто на засіданні комітету та ухвалено рішення про недоцільність включення даного законопроекту до порядку денного з причини відсутності у ньому фінансово-економічного обґрунтування.

Які, на Ваш погляд, порушення Регламенту Верховної Ради України було допущено під час внесення законопроекту?

Відповідь аргументуйте і посиланням на законодавство.

Завдання 2. Щодо кожного законопроекту, включеного до порядку денного сесії Верховної Ради, Апарат Верховної Ради та головний комітет ведуть справу законопроекту. Справа законопроекту містить документи, внесені в порядку законодавчої ініціативи, документи, підготовлені в процесі розробки, розгляду, доопрацювання, прийняття відповідного законопроекту Верховною Радою, а також документи, які підготовлені органами Верховної Ради, державними органами, установами і організаціями за зверненням Верховної Ради.

Перерахуйте необхідні документи, які включаються до справи законопроекту.

Завдання 3. Складіть та законспектуйте схему законодавчого процесу, починаючи від внесення законодавчої ініціативи до парламенту і закінчуючи набранням законом чинності.

Завдання 4. Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є : законодавчий процес, стадії законодавчого процесу, суб'єкт права законодавчої ініціативи, законодавча пропозиція, законодавча процедура, супровідні документи до законопроекту.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Зверніть увагу на термінологічні дискусії щодо застосування понять «правотворчість» та «законотворчість». *Правотворчість* — це організаційно оформлена діяльність держави із піднесення державної волі до рівня закону шляхом виявлення потреб у нормативно-правовому регулюванні певного типу суспільних відносин і створення відповідно до цих потреб нових правових норм, зміни і скасування діючих. Правотворчість є діяльністю із

підготовки, затвердження й опублікування нормативних актів, що здійснюється компетентними органами держави, як і будь-яка інша процесуальна діяльність, правотворчість являє собою офіційний порядок юридично значущих дій.

Охарактеризуйте загальні та спеціальні ознаки правотворчості.

В юридичній науці виділяють чотири основні принципи законодавчої діяльності: принцип адекватного відображення нормативно-правових потреб; принцип понятійної визначеності; принцип модальної збалансованості; принцип ретрибутивної забезпеченості. Проаналізуйте зміст даних принципів.

Законодавчий процес являє собою сукупність юридично значущих дій, пов'язаних між собою. Він включає такі стадії: **передпроектна стадія** **стадія законодавчої ініціативи** — внесення пропозиції прийняти новий або внести зміни до діючого закону, що виходить від осіб чи установ, яким надано таке право; **проектна стадія**: а) ухвалення рішення про підготовку законопроекту; б) доручення розробити законопроект; в) розробка законопроекту і його попередня експертиза; г) внесення законопроекту до парламенту, ухвалення його до розгляду: попереднє обговорення законопроекту в парламентських профільних комітетах і спеціальних комісіях; розгляд альтернативних законопроектів; д) в разі необхідності — винесення законопроекту: на обговорення широкого кола кваліфікованих спеціалістів — проведення парламентських слухань, конференцій, “круглих столів” тощо; на всенародне обговорення;

3) **стадія ухвалення законопроекту**: а) обговорення і схвалення основних положень законопроекту; б) обговорення і схвалення законопроекту постатейно; в) обговорення і схвалення законопроекту в цілому; 4) **засвідчувальна стадія**: а) підписання закону спікером парламенту та передача його на розгляд главі держави; б) санкціонування (розгляд та підписання) закону главою держави; 5) **промульгація** (від лат. promulgatio — публічне оголошення) закону: а) підготовка і видання уповноваженим органом (парламентом або главою держави) спеціального акта про введення закону в дію; б) включення закону до державного реєстру нормативних актів, де вказується наданий йому реєстраційний номер; в) публікація закону в офіційних друкарських виданнях; б) набрання чинності законом.

Законодавча ініціатива — це пропозиція прийняти новий або внести зміни до діючого закону, що виходить від осіб чи установ, яким надано таке право. Проаналізуйте суб'єктів законодавчої ініціативи.

Право законодавчої ініціативи здійснюється шляхом внесення до Верховної ради:

а) **законопроектів** — проекти законів, постанов Верховної ради, які містять положення нормативного характеру;

б) **проектів актів Верховної ради** — проекти постанов, резолюцій, декларацій, звернень, заяв, що впливають з установчих, організаційних, контрольних та інших функцій Верховної ради;

в) **пропозицій до законопроектів** — внесення змін до тексту законопроекту (статей, їх частин, пунктів, речень), зміни порядку розміщення, об'єднання розділів, глав, статей, їх частин і пунктів, а також виділення тих чи інших положень в окремі розділи, глави, статті;

г) **поправок до законопроектів** — внесення виправлень, уточнень, усунення помилок, суперечностей у тексті законопроекту.

Щодо кожного законопроекту, включеного до порядку денного сесії Верховної Ради, Апарат Верховної Ради та головний комітет ведуть *справу законопроекту*.

Справа законопроекту містить: документи, внесені в порядку законодавчої ініціативи, документи, підготовлені в процесі розробки, розгляду, доопрацювання, прийняття відповідного законопроекту Верховною Радою, документи, які підготовлені органами Верховної Ради, державними органами, установами і організаціями за зверненням Верховної Ради.

Перерахуйте акти, які включаються до справи законопроекту?

Альтернативними вважаються законопроекти, які містять положення, що регулюють однакове коло питань та повторюють за суттю положення щодо регулювання одних і тих же суспільних відносин.

Розгляд і прийняття законопроекту за процедурою трьох читань включає:

- 1) перше читання - обговорення основних принципів, положень, критеріїв, структури законопроекту та прийняття його за основу;
- 2) друге читання - постатейне обговорення і прийняття законопроекту в другому читанні;
- 3) третє читання - прийняття законопроекту, який потребує доопрацювання та узгодження, в цілому.

Які етапи включає в себе процедура повного та скороченого обговорення питань на пленарному засіданні?

Проаналізуйте процедурні наслідки застосування Президентом України права вето.

Семінарське заняття 2,3

Тема 8. Розробка та оформлення проектів законів України

Питання для усного опитування та дискусії:

- 8.1. Поняття та значення законодавчої техніки.
- 8.2. Вимоги законодавчої техніки до структури проекту закону. Концепція проекту закону.
- 8.3. Загальні вимоги законодавчої техніки до тексту проекту закону. Правила оформлення проекту закону.
- 8.4. Супровідні документи до законопроекту: постанова Верховної Ради України, яку пропонується прийняти за результатами розгляду законопроекту; список авторів законопроекту; пояснювальна записка до проекту закону та порівняльна таблиця.

Практичні завдання

Завдання 1. Підготувати 2-4 пропозиції по удосконаленню законодавства України для обговорення на практичному занятті.

Завдання 2. Розробіть концепцію нормативно-правового акту.

Завдання 3. Складіть перелік основних вимог, які висуваються до проекту закону.

Завдання 4. Оформіть проект закону у відповідності із вимогами законодавчої техніки, за поданим зразком.

Проект
вноситься народним депутатом України

ЗАКОН УКРАЇНИ **Про внесення зміни до Конституції України** **(щодо обмеження депутатської недоторканності)**

Верховна Рада України п о с т а н о в л я є:

1. Внести зміну до Конституції України (Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 30, ст. 141), виклавши статтю 80 в такій редакції:

"Стаття 80. Народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність.

Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образи чи наклепи.

Народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані, окрім випадків коли вони затримані на місці злочину".

2. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

Голова Верховної Ради України

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проекту Закону України
«Про внесення зміни Конституції України»
(щодо обмеження депутатської недоторканності)

1. Обґрунтування необхідності прийняття закону

Конституція України гарантує депутатську недоторканність (стаття 80).

Водночас ті настрої в суспільстві дають підстави для обговорення в парламенті питання щодо повного скасування депутатської недоторканності.

На наше переконання, у сучасних реаліях українського сьогодення доцільно вести мову не про повне скасування інституту депутатської недоторканності, а лише говорити про конкретизацію змісту імунітету народного депутата України та більш чіткої законодавчої регламентації процедури притягнення парламентарія до кримінальної відповідальності, без згоди парламенту.

Зокрема, нами пропонується в першу чергу, в Конституції України передбачити, що парламентський імунітет поширюється лише на дії парламентарія, пов'язані з виконанням ним своїх повноважень й обов'язків. А отже є доцільним закріпити норму, яка би зафіксувала правило, що імунітет не поширюється на випадки, коли депутата затримано на місці вчинення злочину (*flagrante delicto*). Оскільки не притягнення народного депутата до кримінальної відповідальності у випадку вчинення ним злочину призводить до порушення прав і свобод громадян, що є в свою чергу недопустимим у демократичній державі, якою є Україна.

Порівнюючи законодавство багатьох зарубіжних держав, зокрема Фінляндії та Швеції, можна констатувати, що така згода парламенту на притягнення його члена до кримінальної відповідальності, взагалі не потрібна, коли мова йде про затримання депутата на місці скоєння злочину (Бельгія, Франція, Норвегія, Росія тощо), а також у випадку вчинення ним злочинів, що відносяться до категорії тяжких (США, Філіппіни, ін.)

У світлі світового досвіду перед законодавцями стоїть завдання більш чіткого окреслення форм кримінальної відповідальності народного депутата України у бік її посилення та обмеження обсягу депутатського імунітету.

2. Мета і завдання прийняття акта

Метою законопроекту є вдосконалення положень Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України та приведення відповідних положень Основного Закону України у відповідність із міжнародними стандартами.

3. Загальна характеристика та основні положення акту

Порівняльний аналіз діючої і запропонованої редакцій статті 80 Конституції України дозволяє зробити висновок, що обсяг депутатської недоторканності у запропонованій редакції в контексті сучасного конституціоналізму зменшений і приведений у відповідність до необхідних стандартів світового парламентаризму щодо інституту представницького імунітету.

Законопроектом пропонується частину третю статті 80 діючої редакції доповнити положенням, про можливість арешту народного депутата на місці вчинення злочину.

Необхідність і можливість внесення змін цієї норми обґрунтовується наступним.

Ця норма діючої редакції забезпечує загальну гарантію недоторканності депутатів, у той час, коли частина третя статті містить особливі положення щодо цього, а саме заборону притягнення депутатів до кримінальної відповідальності, а також їхнього затримання та арешту без згоди парламенту, що підтверджується підпунктом 1.1 постановляючої частини Рішення Конституційного Суду України від 26 червня 2003 року № 12-рп/2003 (справа № 1-15/2003 про гарантії депутатської недоторканності).

Законопроект спирається на те, що конституції багатьох країн, наприклад, у Чехії щодо парламентарія не може бути порушена кримінальна справа без згоди Палати, однак він може бути заарештований, якщо його затримано під час вчинення злочину або відразу після нього. Депутата Держдуми РФ не мають права затримати, взяти під варту чи обшукати, крім випадків затримання на місці злочину. У Фінляндії депутата можна заарештувати і порушити проти нього кримінальну справу за злочин, строк покарання за вчинення якого становить не менше ніж 6 місяців. У Швеції дозвіл парламенту на арешт та переслідування депутата не потрібний, якщо санкція злочину передбачає позбавлення волі на два і більше роки.

Стосовно політичної доцільності депутатського імунітету, то ще в 1998 р. на порядок денний ВР виносилося питання про скасування депутатської недоторканності. Потім у 2000 р. подавався проект закону про внесення змін до ст. 80 Конституції України. Запитання стосовно ліквідації депутатського імунітету виносилося також на Всеукраїнський референдум. Але й досі цей результат не втілений у національне законодавство. Таким чином, питання гарантованості

діяльності народних депутатів містять на сьогодні чимало проблем, які потребують вирішення як у конституційному, так і в кримінально-процесуальному порядку. Це викликано тим, що депутатська недоторканість в Україні у її нинішньому вигляді є одним із найпотужніших соціальних подразників. Проте депутатська недоторканість має бути, хоча б обмежена, що означає можливість арешту народного депутата, якого застали на місці вчинення злочину. Це дозволить привести правовий статус народного депутата у відповідність із європейськими принципами та стандартами.

4. Стан нормативно-правової бази у зазначеній сфері правового регулювання

Основа нормативно-правової бази у зазначеній сфері правового регулювання становлять Конституція України, Закон України „Про статус народного депутата України” та Закон України „Про Регламент Верховної Ради України”.

Законопроект у відповідній редакції раніше до Верховної Ради України не подавався.

Законопроект відповідає вимогам частини другої статті 156, статей 157 та 158 Конституції України.

Прийняття запропонованих у законопроекті змін до Конституції України не призведе до порушення міжнародних зобов'язань України.

У законопроекті відсутні положення (або подібні до них), які в раніше наданих висновках та прийнятих рішеннях Конституційного Суду України визнавалися такими, що скасовують чи обмежують права та свободи людини і громадянина або спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація поданого законопроекту не потребує матеріальних чи фінансових витрат з державного бюджету.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття цього проекту Закону

Прийняття зазначеного законопроекту дозволить покращити дієвість Верховної Ради України, зменшити обсяги депутатської недоторканності та спростити процедуру притягнення народних депутатів до кримінальної відповідальності, що буде сприяти ефективній діяльності органів прокуратури та досудового слідства.

Народний депутат України _____

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ до проекту Закону України «Про внесення зміни до Конституції України» (щодо обмеження депутатської недоторканності)

Діюча редакція статті 80 Конституції України	Запропонована редакція
Стаття 80. Народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність.	Стаття 80. Народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність.
Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп.	Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп.
Народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані.	Народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані, окрім випадків коли вони затримані на місці злочину.

Народний депутат України _____

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є : ідея проекту закону, концепція проекту нормативно-правового акта; концепція нормативно-правового акта; структурні елементи концепції нормативно-правового акта, загальні правила законодавчої техніки, загальна структура нормативно-правового акту, основна частина проекту, прикінцеві положення, перехідні положення, внутрішня структура проекту, мова і термінологія проектів нормативно-правових актів, підготовка переліку законодавчих актів про визнання їх такими, що втратили чинність.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Законодавча техніка — це сукупність юридичних засобів, прийомів і правил розробки, оформлення, опублікування і систематизації нормативно-правових актів.

Розкрийте прийоми і засоби законодавчої техніки.

Юридичні терміни — це слова і словосполучення, які точно визначають правові поняття. Термінологія, якою користується юридична наука та законодавство, є неоднорідною і поділяється на види. Розрізняють такі терміни: а) загальнозастосовувані; б) спеціально-технічні; в) спеціально-юридичні

До вимог законодавчої техніки належать:

- а) логічна послідовність викладення, взаємозв'язок нормативних приписів, що містяться в нормативному акті;
- б) відсутність суперечностей у структурі акта і системі законодавства;
- в) максимальна компактність викладених норм при належній глибині і всебічності їхнього змісту;
- г) ясність і доступність мови нормативних актів;
- ґ) точність і визначеність термінів та юридичних конструкцій;
- д) скорочення кількості актів, виданих з одного й того ж питання, для полегшення користування ними.

Стадії проектування нормативно-правового акту: вибір правової сфери, яку потрібно унормувати або змінити правове регулювання; ознайомлення з діючими нормативно-правовими актами, що регулюють визначену сферу суспільних відносин; визначення та обґрунтування необхідності і можливості унормувати визначену сферу суспільних відносин (можливість регулювання); вибір форми правового регулювання. Визначення адекватності врегулювання даної сфери суспільних відносин обраним чином (у формі змін до закону, постанови уряду, наказу міністерства тощо); розробка нормативно-правового акту, яка включає:

- розробка концепції нормативно-правового акту. Вибір принципового засобу врегулювання винайденної проблеми;
- розробка тексту проекту нормативно-правового акту.
- визначення структури нормативно-правового акту (користуючись загальними правилами законодавчої техніки);
- підбір та узгодження юридичної термінології;
- написання тексту проекту нормативно-правового акту;
- підготовка змін до інших нормативно-правових актів, змінити які потрібно у зв'язку з введенням в дію нового акту;
- підготовка переліку нормативно-правових актів про визнання їх такими, що втратили чинність;
- визначення правових та соціальних наслідків вступу в дію нормативно-правового акту.

Наступна стадія проектування нормативно-правового акту - *розробка супровідних документів*:

- розробка пояснювальної записки;
- складення порівняльної таблиці;
- складення супровідного листа.

Доопрацювання проекту акту з врахуванням висловлених зауважень. Зміна існуючих норм закону здійснюється у формі:

- нової редакції закону;
- нової редакції структурних підрозділів закону: розділів, глав, статей, частин статей, пунктів, підпунктів, абзаців, речень;
- виключення із закону окремих його структурних підрозділів: розділів, глав, статей, частин статей, пунктів, підпунктів, абзаців, речень;

- доповнення закону розділами, главами, статтями, частинами статей, пунктами, підпунктами тощо;
- заміни або виключення окремих слів.

Законопроекти подаються разом із *пояснювальною запискою*, в якій визначаються:

1. мета, завдання та основні положення майбутнього закону;
2. обґрунтування доцільності його прийняття;
3. місце закону в системі чинного законодавства;
4. чи потребує Ваш проект видатків з Державного бюджету України;
5. прогнозні соціально-економічні та інші наслідки його застосування.

Порівняльна таблиця подається обов'язково до проектів, що стосуються внесення змін до чинних законодавчих актів (готується суб'єктом законодавчої ініціативи).

У вигляді порівняльної таблиці можуть також готуватися альтернативні законопроекти, пропозиції суб'єктів законодавчої ініціативи до другого або третього (повторного другого, третього) читання.

Для зручності у законопроекті, який вносить зміни, змінений текст слід виділяти жирним шрифтом.

1.4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів є важливою складовою частиною навчального процесу та має на меті закріплення та поглиблення знань і навичок, одержаних на усіх видах навчальних занять; підготовку до наступних занять, заліку, формування культури розумової праці з чинними правовими нормами, законодавством та практикою його застосування. Під час самостійної роботи уточнюється коло питань, що підлягають вивченню по темі, аналізується та вивчається нормативний матеріал, наукові джерела, виконуються завдання.

Самостійна робота студента виконується в позааудиторний час, передбачений тематичним планом навчальної дисципліни.

Під час вивчення навчальної дисципліни студенти повинні навчитися самостійно мислити, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опановувати практичні навички з навчальної дисципліни. Відповіді на питання повинні бути стисло законспектовані з обов'язковими посилання на використані джерела.

Самостійна робота студентів має бути логічно пов'язана з іншими видами навчальних занять. Однак вивчення навчальної дисципліни чи окремої теми не бажано починати з самостійної роботи студентів.

Від якості самостійної підготовки студентів залежить якість семінарських занять, глибина їх теоретичного змісту й активність студентів.

Самостійна робота є методом глибокого вивчення і творчого засвоєння студентами навчальної програми.

Перевірка самостійної роботи студентів здійснюється викладачами, які проводять семінарські заняття з навчальної дисципліни.

Викладач може обрати один з наступних способів перевірки самостійної роботи:

- проведення перевірки конспектів опрацьованої літератури, яка рекомендується для вивчення теми навчальної дисципліни;
- фронтального усного опитування;
- письмового опитування;
- проведення тестування з вивчених тем;
- розв'язування ситуаційних завдань до навчальної дисципліни.

З метою самостійного визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу студентам пропонуються питання для самоконтролю набутих знань.

Питання самостійної роботи виносяться на поточний і підсумковий семестровий контроль. Для самостійної роботи студентів з кожної теми надається рекомендована література з якою студенти повинні ознайомитися для якісного виконання завдань на самостійну підготовку.

Загальні методичні рекомендації щодо самостійної роботи студентів:

1. Ознайомитися із питаннями, що виносяться на самостійне вивчення студентами.
2. Уважно прочитати матеріал, викладений на лекції і занотований студентами до відповідної теми.
3. Ознайомитися із рекомендованою літературою до відповідної теми (як до семінарського заняття, так і самостійної роботи) і розширити одержані знання під час лекційного заняття (обсяг представлень про конкретні предмети і явища, що входять у сферу регулювання приватним правом).
4. За бажанням студент може підготувати коротке повідомлення (до десяти хвилин) з найбільш складного і цікавого питання.
5. У випадку необхідності студент може скористатися індивідуальними консультаціями викладача, який читає лекції, а також викладача, який проводить семінарські заняття у навчальній групі.

1.4.1. Завдання по темам

Тема 1. Загальні засади парламентаризму та парламентського права України

- 1.1. Поняття та види парламентаризму.
- 1.2. Поняття, джерела та місце парламентського права України в українській правовій системі.

Питання для самоконтролю

- Визначте підходи науковців до поняття «парламентаризм».
- Дайте визначення терміну «парламентське право».
- Розкрийте систему джерел парламентського права.
- Наведіть аргументи для відокремлення парламентського права від конституційного права.

Тема 2. Організація та порядок діяльності Верховної Ради України

- 2.1. Поняття законодавчої влади.
- 2.2. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.
- 2.3. Класифікація функцій Верховної Ради України.
- 2.4. Загальна характеристика функцій Верховної Ради України.

Питання для самоконтролю

- Дайте визначення поняття «законодавча влада».
- Які акти приймаються Верховною Радою України?
- Дайте визначення понять «закон», «постанова», «декларація».
- Перерахуйте основні елементи організації Верховної Ради України.
- Перерахуйте ознаки, які характеризують особливості функцій Верховної Ради України.
- Назвіть і стисло охарактеризуйте функції Верховної Ради України.

Тема 3. Структура Верховної Ради України

- 3.1. Конституційно-правове регулювання структури Верховної Ради України.
- 3.2. Кількісна та якісна характеристика складу Верховної Ради України.

3.3. Внутрішня будова Верховної Ради України.

3.4. Консультативно-дорадча структура Верховної Ради України.

Питання для самоконтролю

- Охарактеризуйте якісний склад парламенту.
- Які органи входять до консультативно-дорадчої структури Верховної Ради України?
- Яку роль відведено найстаршому за віком депутату у Верховній Раді України?
- Яка процедура обрання та відкликання керівництва Верховної Ради України?
- Розкрийте порядок формування депутатських фракцій (груп) у парламенті України.
- Що таке коаліція депутатських фракцій? Яка процедура її формування?
- Розкрийте проблеми спільної роботи більшості та опозиції у Верховній Раді України.

Тема 4. Функції та повноваження Верховної Ради України

4.1. Поняття функцій, компетентності та повноважень парламенту.

4.2. Поняття установчої функції Верховної Ради України.

4.3. Класифікація представницьких повноважень Верховної Ради України.

4.2. Шляхи вдосконалення правового регулювання повноважень Верховної Ради України.

Питання для самоконтролю

- Яка стадія відмінності виділяють науковці між поняттями «компетенція» та «повноваження»?
- Охарактеризуйте зовнішньополітичну функцію Верховної Ради України.
- Які основні напрямки вдосконалення правового регулювання повноважень Верховної Ради України?

Тема 5. Організація діяльності народних депутатів України

5.1. Поняття доручення виборців.

5.2. Запровадження інституту відкликання народного депутата виборцями.

Питання для самоконтролю

- Які нормативно- правові акти регулюють правовий статус народного депутата?
- Охарактеризуйте стадії внесення та розгляду депутатського запиту.
- Організація роботи народного депутата в органах Верховної Ради України

Тема 6. Законодавчий процес в Україні

6.1. Поняття та принципи законодавчої діяльності.

6.2. Характеристика основних стадій законодавчого процесу.

Питання для самоконтролю

- Які нормативно- правові акти регулюють законодавчий процес в Україні?
- Уточніть і стисло охарактеризуйте стадії законодавчого процесу в Україні.
- Які особливості підготовки до розгляду проекту закону про Державний бюджет України на наступний рік?
- Окресліть особливості підготовки до розгляду проекту закону про внесення змін до Конституції України.
-

Тема 7. Парламентські процедури

7.1. Процедури розгляду Верховною Радою України питань про припинення

повноважень деяких органів публічної влади.

7.2. Порядок дострокового припинення повноважень Президента України у зв'язку з неспроможністю виконання ним своїх повноважень за станом здоров'я.

7.3. Прийняття Верховною Радою рішень про міжнародні договори України.

7.4. Прийняття Верховною Радою рішень про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт.

Питання для самоконтролю

- Роль парламенту у процедурі дострокового припинення повноважень Президента України.

- Особливості розгляду Верховною Радою питання про відповідальність Кабінету Міністрів України.

- Який порядок розгляду Верховною Радою звітів і доповідей Кабінету Міністрів України?

- Порядок розгляду питань про обрання суддів Верховною Радою безстроково.

Тема 8. Розробка та оформлення проектів законів України

8.1. Поняття та значення законодавчої техніки.

8.2. Концепція проекту закону.

8.3. Вимоги законодавчої техніки до структури проекту закону.

8.4. Загальні вимоги законодавчої техніки до тексту проекту закону.

8.5. Правила оформлення проекту закону.

8.6. Супровідні документи до законопроекту.

Питання для самоконтролю

- Дайте визначення концепції проекту закону.

- У чому полягає специфіка загальних правил законодавчої техніки?

- Перерахуйте супровідні документи до законопроекту та окресліть загальні вимоги до них.

- Чому особлива увага парламентаріїв звертається на термінологію проектів нормативно-правових актів?

Література до конкретних тем самостійної роботи наведена в кінці методичних рекомендацій.

1.5. Індивідуальні завдання

1.5.1. Умови виконання завдань

Індивідуальне навчально-дослідне завдання студентів з дисципліни «Парламентське право» виконується у межах годин, відведених для самостійної роботи студента.

Формами виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань студентами денної форми навчання є законопроекти, наукові роботи, реферати, практичні завдання.

Тема ІНДЗ у формі реферату обирається студентом добровільно або закріплюється за студентом викладачем протягом семестру і виконується за усталеними вимогами.

Тема ІНДЗ у формі науково-дослідної роботи обирається студентом добровільно і закріплюється за студентом викладачем на початку семестру.

Підготовка ІНДЗ у формі науково-дослідної роботи передбачає:

- підбір та опрацювання літератури за темою;

- складання плану роботи (вступ, *перше питання* - розкриття теоретичних аспектів

проблеми, *друге питання* - аналіз фактичних та статистичних даних, висновки, список використаної літератури та інформаційних джерел);

- виклад основних ідей та пропозицій автора;

- презентація ІНДЗ на семінарських заняттях (виступ до 5 хвилин).

Виконання ІНДЗ у форм практичного завдання передбачає складання оглядів літератури, підготовку проектів нормативно-правових, правозастосовчих актів та виконання інших завдань. Практичне завдання обирається студентом добровільно або закріплюється за студентом викладачем протягом семестру і виконується за визначеними вимогами.

1.5.2. Теми індивідуальних завдань

1.5.2.1. Теми рефератів

1. Установча та законодавча функції Верховної Ради України.
2. Контрольна функції Верховної Ради України.
3. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.
4. Взаємовідносини Верховної Ради України і Президента України.
5. Взаємовідносини Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України.
6. Взаємовідносини Верховної Ради України і судової влади України.
7. Взаємовідносини Верховної Ради України і органів місцевого самоврядування.
8. Основні форми діяльності Верховної Ради України.
9. Поняття та значення законодавчої техніки.
10. Загальні вимоги законодавчої техніки до тексту проекту закону.
11. Бюджетний процес як особливий вид законодавчого процесу.
12. Конституційно-правові засади діяльності тимчасових слідчих комісій парламенту.
13. Ратифікація та денонсація парламентом міжнародних договорів як особливий вид парламентської процедури.
14. Процесуальні засади участі парламенту у формуванні інших державних органів.
15. Парламентський контроль в Україні: проблеми нормативно-правового регулювання.

1.5.2.3. Теми науково-дослідних робіт

1. Перспективи запровадження в Україні двопалатного парламенту.
2. Поєднання і розподіл інтересів народного депутата та фракції, членом якої він є.
3. Проблема спільної роботи більшості та опозиції у Верховній Раді України.
4. Парламентські слухання: проблеми ефективності та впровадження їх результатів.
5. Роль територіальної громади в місцевому самоуправлінні.
6. Тенденції авторитаризму в Україні.
7. Парламентаризм в Україні. Розширення чи звуження повноважень законодавчої влади: тенденції останніх двох років.
8. Проблема розробки Концепції розвитку законодавства в Україні.
9. Плани законодавчих робіт в Україні: практична необхідність чи бюрократія.
10. Розширення (звуження) переліку суб'єктів права законодавчої ініціативи в Україні.

1.5.2.4. Практичні завдання

1. Пошук, підбір та огляд літературних джерел, які не вказані у списку рекомендованої літератури.
2. Аналітичний огляд наукових публікацій в періодичних виданнях.
3. Написання наукової роботи та участь у наукових конференціях студентів.
4. Підготовка коментаря до статті Конституції України.
5. Підготовка законопроектів.

6. Підготовка справи законопроекту.

7. Підготовка концепції законопроекту.

1.5.3. Методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань

Метою виконання рефератів і творчих наукових та практичних завдань є закріплення і систематизація студентами отриманих знань.

Для виконання індивідуальних завдань студенти повинні використовувати законодавчі та підзаконні акти, інструктивно-методичні матеріали, науково-монографічну літературу, статистичні дані, аналітичну інформацію, а також практику діяльності установ.

Реферати, наукові та практичні індивідуальні завдання виконуються комп'ютерним способом з одностороннім розміщенням тексту на папері формату А4 (210 мм x 297 мм) з дотриманням прийнятих у діловодстві стандартних берегів: лівого – 30 мм, верхнього та нижнього – 20 мм, правого – не менше 10 мм.

Обсяг роботи має забезпечувати належне висвітлення теми і не повинен перевищувати: реферату – 5-7, творчої наукової або практичної роботи – 14-16 сторінок друкованого тексту шрифтом Times New Roman кеглем 14 з півторачним міжрядковим інтервалом.

Робота починається з титульного аркуша. Нумерація аркушів роботи починається з титульного аркуша. Номер на титульному аркуші не проставляється.

Реферат, науково-дослідна робота повинні бути структурованими, тобто після титульного аркуша містити: план, вступ, три (два) розділи, висновки, список використаних джерел. Складові частини референта, наукової роботи не обов'язково починати з нового аркуша. Розділи плану роботи формулюються самостійно студентом як найважливіші напрями розкриття її теми.

Нижче списку використаних джерел рукописним способом зазначаються дата виконання реферату, наукової роботи і особистий підпис студента.

Виклад роботи подається за наведеним нижче порядком.

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ	2
1. Назва першого розділу	3
2. Назва другого розділу	6
3. Назва третього розділу	9
Висновки	12
Список використаних джерел	14

Вступ

(Виклад змісту вступу)

1. Назва першого розділу

(Виклад змісту першого розділу)

2. Назва другого розділу

(Виклад змісту другого розділу)

3. Назва третього розділу

(Виклад змісту третього розділу)

Висновки

(Виклад змісту висновків)

Список використаних джерел

1. . . . (реквізити джерела)

2. . . . (реквізити джерела) (і т.д. відповідно до вимог оформлення списку джерел).

Титульний аркуш реферату оформлюється за зразком 1.

Зразок 1

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра конституційного, адміністративного та фінансового права**

Навчальна дисципліна:
Парламентське право

РЕФЕРАТ

на тему:

„ ... Назва теми ... „

Виконав:

Галицький

Дмитро Ярославович,

студент 2 курсу

зі спеціальності

081 Право

Перевірила:

Ірина РИЖУК,

кандидат юридичних наук, доцент

Хмельницький

2024

Титульний аркуш наукової роботи оформлюється за зразком 2.

Зразок 2

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра конституційного, адміністративного та фінансового права**

Навчальна дисципліна:

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА на тему:

Виконав:
**Галицький
Дмитро Ярославович,**
студент 2 курсу
зі спеціальності

Перевірила:
Ірина РИЖУК,
кандидат юридичних наук, доцент

**Хмельницький
2024**

Титульний аркуш практичного завдання оформлюється за зразком для науково-дослідної роботи із зазначенням виду виконуваного завдання.

Оцінювання результатів виконання курсових робіт, рефератів, науково-дослідних та практичних завдань здійснюється відповідно до чинної в університеті системи оцінювання знань шляхом нарахування балів.

1.6. Підсумковий контроль

1.6.1. Питання для підсумкового контролю

1. Поняття і види парламентаризму.
2. Парламентське право як наука та навчальна дисципліна.
3. Місце парламентського права в українській правовій системі.
4. Поняття і джерела парламентського права України.
5. Поняття законодавчої влади.
6. Загальна характеристика парламенту України.
7. Поняття та функції Верховної Ради України.
8. Представницька функція Верховної Ради України.
9. Установча та законодавча функції Верховної Ради України.
10. Контрольна, бюджетна та номінаційна функції Верховної Ради України.
11. Органи Верховної Ради України.
12. Керівництво Верховної Ради України.
13. Погоджувальна рада депутатських фракцій.
14. Фракції у Верховній Раді України.
15. Комітети Верховної Ради України.
16. Рахункова палата України.
17. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.
18. Коаліція депутатських фракцій.
19. Законотворчість та суміжні поняття.
20. Законодавчий акт.

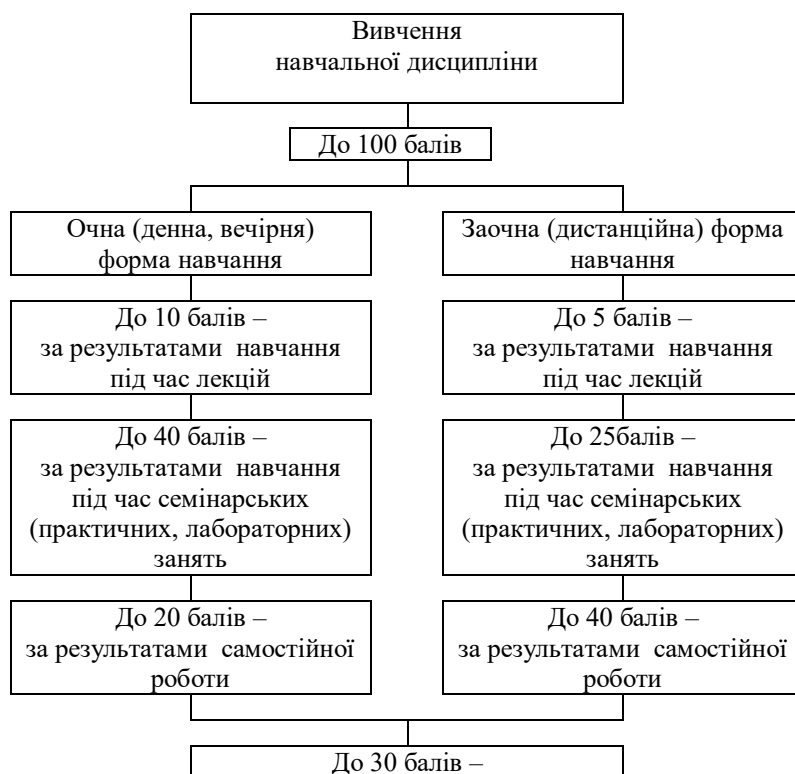
21. Поняття та ознаки закону.
22. Типологія закону.
23. Проблеми законотворчої діяльності та шляхи їх вирішення.
24. Поняття та стадії законодавчого процесу.
25. Внесення законопроекту до Верховної Ради органами або особою, які володіють правом законодавчої ініціативи.
26. Розгляд законопроектів.
27. Прийняття закону чи іншого законодавчого акту, підписання та обнародування закону чи іншого законодавчого акту прийнятого Верховною Радою України.
28. Внесення до законопроекту поправок.
29. Взаємовідносини Верховної Ради України і Президента України.
30. Взаємовідносини Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України.
31. Взаємовідносини Верховної Ради України і судової влади України.
32. Взаємовідносини Верховної Ради України і органів місцевого самоврядування.
33. Поняття та значення законодавчої техніки.
34. Загальні вимоги законодавчої техніки до тексту проекту закону.
35. Правила оформлення проекту закону.
36. Супровідні документи до законопроекту.

1.6.2. Приклад залікового білету

1. Поняття та види парламентаризму.
2. Загальна характеристика стадій законодавчого процесу.
3. Складіть законопроект про внесення змін до закону України.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

за результатами складання
семестрового контролю

Рис. 2.1. Схема нарахування балів студентам за результатами навчання

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

З навчальної дисципліни «Парламентське право» передбачено проведення 4 лекційних занять за заочною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій			
			1	2	3	4
1.	Заочна	4	1,25	2,5	3,75	5

2.3. З навчальної дисципліни «Парламентське право» передбачено проведення 3 семінарських занять за заочною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова (в редакції, затвердженій рішенням вченої ради від 29 травня 2017 року, протокол № 14).

6.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в наступній таблиці:

№ з/п	8 тем	Номер теми								Усього балів
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	
1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу	2	2	2	2	2	2	2	2	16
2.	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання	8								24
	Усього балів									40

2.2. Семестровий контроль

2.2.1. На семестровий контроль з кожної навчальної дисципліни відводиться 30 балів.

2.2.2. Підсумовування балів за результатами вивчення навчальної дисципліни здійснюється після складання семестрового контролю.

2.2.3. Семестрова оцінка з навчальної дисципліни обчислюється шляхом додавання набраних студентом балів з поточного та семестрового контролю, а також додаткових балів. Семестрова оцінка виставляється у відомості обліку успішності, індивідуальному навчальному плані та заліковій книжці студента, при чому вона не може перевищувати 100 балів.

2.2.4. У разі отримання за результатами вивчення навчальної дисципліни (поточного і підсумкового контролю) 34 або менше балів (оцінка F за шкалою ЄКТС) студент зобов'язаний повторно вивчити дисципліну в наступному навчальному періоді.

2.2.5. У разі отримання за результатами вивчення навчальної дисципліни (поточного і підсумкового контролю) 35-59 балів (оцінка FX за шкалою ЄКТС) студент має право повторно пройти підсумковий контроль двічі: перший раз – перескладання викладачеві, другий раз – перескладання комісії.

3. Рекомендовані джерела

3.1. Джерела до всіх тем навчальної дисципліни

1. Конституція України від 28.06.1996 р. зі змінами. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>
3. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 р. в ред. від 22.12.2005 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0>
4. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 р. (в ред. від 22.03.2001 р.) *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою приведення у відповідність із Законом України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України»: Закон України від 18.12.2019 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/388-20#n24>
6. Олуйко В.М. Парламентське право України. Навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2004. 216 с.
7. Нормотворча діяльність : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. Дисц. К. : КНЕУ, 2009. 162 с.
8. Ткачук А.Ф. Законодавча техніка. Практичний посібник. Як готувати проекти законів. К.: Інститут громадянського суспільства, 2004. 184 с.
9. Теліпко, В. Е. Парламентське право. Академічний курс: підручник. К. : Центр учбової літератури, 2021. 664 с.

3.2. Допоміжні джерела

1. Артеменко В. Проектування нормативно-правових актів: навч. посіб. Київ: Фонд «Європа XXI», 2007. 256 с.
2. Бержерон Р. Правила нормопроєктування. Оттава: М-ство юстиції Канади, 1999. 60 с. URL: apitu.org.ua/system/files/bergeron.doc
3. Биля І. О. Теоретичні основи використання нормотворчої техніки: автореф. дис ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Х., 2004. 20 с.
4. Биля-Сабадаш І. О. Мовностилістичні правила вираження змісту нормативних правових актів. *Форум права*. 2009. № 1. С. 35-42. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2009_1_8.pdf

5. Богачова О. В. Законотворчий процес в Україні / О. В. Богачова, О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко. К. : Реферат. 2006. 424 с.
6. Верховенство права. Доповідь Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська Комісія) схвалена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року) / пер. на укр. С. Головатий. *Право України*. 2011. №10. С. 168-184.
7. Гончаров В. В. Динамічне тлумачення юридичних норм. Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науководослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Нац. акад. правових наук України. Серія І: Дослідження та реферати / редкол.: П. М. Рабінович (голов. ред.) та ін. Львів: СПОЛОМ, 2013. Вип. 27. 252 с.
8. Дзейко Ж. О. Проблеми формулювання правил і засобів законодавчої техніки в Регламенті Верховної Ради України та шляхи їх вирішення. *Держава і право*. 2006. № 34. С. 24-28.
9. Дзейко Ж. О. Структура закону. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. № 4. С. 9-18.
10. Дудаш Т. І. Праворозуміння: герменевтичне дослідження: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2008. 16 с.
11. Заболотна Н. Я. Вимоги до техніки творення нормативноправових договорів: загальна характеристика. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Збірник наукових праць*. Львів, 2016. № 837. С. 192-197.
12. Завгородній В. А. Вплив практики європейського суду з прав людини на правоінтерпретаційну діяльність в Україні. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2019. № 1 (63). С. 11–16.
13. Загальна теорія права: підруч. / За заг. ред. М. І. Козюбри. К.: Ваіте, 2015. 392 с.
14. Загальна теорія права: підруч. / О. В. Петришин та ін.; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.
15. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М. І. Козюбри. К.: Ваіте, 2015. 392 с.
16. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права: Академічний курс. Підручник. К. : Юрінком Інтер, 2006. 253 с.
17. Камінська І. В. Доктрина методів тлумачення норм права, сформована у практиці Суду ЄС. Проблеми законності. 2021. Вип. 154. С. 51-64. DOI: 10.21564/2414-990X.154.238535
18. Ковальський В. С., Козінцев І. П. Правотворчість: теоретичні та логічні засади. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 192 с.
19. Комарова Т. В. Суд Європейського Союзу: розвиток судової системи та практики тлумачення права ЄС: монографія. Харків: Право, 2018. 528 с.
20. Косович В. М. Загальнотеоретичні аспекти удосконалення нормативно-правових актів України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.01; Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2015. 488 с.
21. Косович В. М. Правотворчі помилки – як наслідок помилок у правотворчій техніці. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матер. XV регіональної наук.-практ. конф. (м. Львів, 4–5 лютого 2009 р.); Юрид. факультет Львів. нац. університету ім. І. Франка. Львів, 2009. С. 14-17.
22. Косович В. М. Удосконалення нормативно-правових актів України: техніко-технологічні аспекти: моногр. Львів: Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 2015. 568 с.
23. Косцова І. П. Системне тлумачення норм права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Івано-Франківськ: ІФУП, 2017. 20 с.

24. Кувітанова Ю. І. Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України: загальнотеоретична характеристика: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2018. 285 с.
25. Куйбіда Р., Сироїд О. Посібник із написання судових рішень. К.: «Дрім Арт», 2013. 224 с.
26. Лаврусь С. Ю. Реализация принципов права в юридической практике: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12 00.01. Волгоград, 2005. 30 с.
27. Лановенко К. С. Тлумачення та конкретизація оцінних понять в кримінальному законодавстві: сутність та розмежування понять. Часопис Академії адвокатури України. 2013. №1. С. 1-6.
28. Лахмостова А. І. Структурні особливості англійських та німецьких складних термінів та їх переклад (на матеріалі текстів юридичної тематики). Дніпро, 2018. 69 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/168412244.pdf>
29. Лейба О. А. Полісемія як дефект кримінального процесуального законодавства. Проблеми законності. 2020. Вип. 149. С. 213-222.
30. Лозинська І. В. Правовий закон і стандарти правотворчості правової держави. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. №1. 2011. С. 37-46.
31. Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків: ТОВ «Вид-во права людини», 2015. 280 с.
32. Навчально-методичний посібник для практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів» (освітньо-кваліфікаційний рівень «Магістр», спеціальність 8.03040101 «Правознавство») / уклад.: С. Г. Серьогіна, П. М. Любченко, І. І. Бодрова та ін. Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013 35 с.
33. Нормотворча діяльність Президента України та її нормопроектне забезпечення : моногр. / О. В. Скрипнюк, В. Л. Федоренко, Ю. Г. Барабаш, Я. О. Берназюк та ін. К.: НАДУ, 2011. 344 с.
34. Новітнє вчення про тлумачення правових актів: навч. посіб. з курсу тлумачення прав. актів для суддів, що проходять підвищ. кваліфікації і канд. на посади суддів, що проходять спеціальну підготовку / В. Г. Ротань, І. Л. Самсін, А. Г. Ярема та ін.; за ред.: В. Г. Ротань. Х.: Право, 2013. 752 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Samsin_Ihor/Novitnie_vchennia_pro_tlumachennia_pravovykh_aktiv/
35. Олійник О. Способи розв'язання та подолання колізій у кримінальному праві України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2021. №1(116). С. 40-44.
36. Онищук І. І. До проблеми співвідношення норми права та статті закону. Правове регулювання суспільства та проблеми теорії держави і права: матер. наук.-практ. інтернет-конференції (м. Івано-Франківськ, листопад-грудень 2012 р.). Івано-Франківськ: Лабор. акад. дослідж. прав. регул. та юрид. техніки, 2012. С. 8-10.
37. Онищук І. І. Логічна схема письмового викладу законодавчого акта. Українство: динаміка сенсів і вимірів національного буття: матеріали Всеукр. наук. конф. (м. Кривий Ріг, 9 лист. 2018 р.). Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2018. С. 281-283.
38. Онищук І. І. Правова цифровізація як інтегральний метод формалізації права. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2020. №6. С. 41-50. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.06.05>
39. Онищук І. І. Правовий моніторинг: проблеми методології, теорії та практики: монографія. Івано-Франківськ – Дрогобич: Коло, 2017. 512 с.

40. Онищук І. І. Правовий моніторинг: теоретичні та прикладні засади: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.01; Національна академія внутрішніх справ. К., 2018. 553 с.
41. Онищук І. І. Принцип юридичної визначеності (legal certainty) у рішеннях Конституційного Суду України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2021. №5. С. 60-67. DOI: <https://doi.org/10.32886/10.32886/instzak.2021.05.07>
42. Онищук І. І. Співвідношення норм міжнародного права і біомедичної етики як систем регулювання суспільних відносин. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2021. №2. С. 66-73. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2021.02.07>
43. Онищук І. І. Термінологія нормативно-правового акта. *Право і безпека*. 2010. № 5 (37). С. 25-29.
44. Онищук І. І. Техніка документального вираження змісту нормативно-правового акта. *Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права*. Хмельницький, 2011. С. 63-66.
45. Онищук І. І. Техніка юридичного письма в нормативноправових актах: монографія. 2-ге вид., стер. Харків: Право, 2019. 226 с.
46. Онищук І. І. Техніка юридичного письма: понятійно-категоріальний апарат. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3 (74). С. 87-94.
47. Онищук І. І., Бойко Г. І. Логіка юридичного конструювання. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права ім. Короля Данила Галицького*. 2015. №11. С. 38-44.
48. П'ятецька О. В. Синонімія української законодавчої лексики: функціонально-стилістичний аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2019. №38. Т. 3. С. 142-145.
49. Проблеми тлумачення правових норм: посібник / авторупорядник О. М. Балинська. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 392 с.
50. Рабінович П. Рішення Європейського суду з прав людини: до характеристики концептуально-методологічних засад їх обґрунтування. *Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі*. 1999. № 1. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=31>
51. Риндюк В. І. Правотворчість як вид юридичної діяльності: праксеологічний аспект. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право. Вип. 4 (44), 2019. С. 137-142.
52. Тацій В. Я. Стабільність та динамізм кримінального законодавства України як запорука його якості та ефективності. Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 жовт. 2012 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Х.: Право, 2012. С. 6-13.
53. Тертишник В. М. Системність, логіка і мова закону. *Юридична техніка і технологія: теорія та практика застосування: тези доп. та повід. учасників наук.-практ. конф. (м. Львів, 24–25 листопада 2016 р.) / за заг. ред. І. Д. Шутака*. Харків: Право, 2016. С. 47-50.
54. Шутак І. Д., Онищук І. І. Юридична техніка нормотворення у контексті доктринальних поглядів. *Право України: науково-практичне фахове видання*. 2021. № 12. С. 146-158.
55. Шутак І. Д., Онищук І. І. Юридична техніка: навчальний посібник для вищих навчальних закладів. ІваноФранківськ, 2013. 496 с.
56. Шутак І. Д., Онищук І. І. Юридична техніка: питання доктрини. Т. 1: Загальнотеоретична та історична юриспруденція. *Правова доктрина України у 5-ти т.*; ред. О. В. Петришина. Харків, 2013. С. 638-691.

<https://zakon.rada.gov.ua/>

<http://mon.gov.ua>

<http://disser.com.ua/>

<http://www.rada.gov.ua>

<http://www.president.gov.ua>

<http://www.kmu.gov.ua>

<http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>

<https://nrfu.org.ua/>

<https://www.scopus.com>

<http://uincit.uran.ua/>

<https://www.webofscience.com>

<http://www.freefullpdf.com/>

<https://www.base-search.net/>

<https://doaj.org/>

<https://www.lib.umich.edu/>

<https://www.worldcat.org/search>

<http://www.adm.km.ua/>

4. Інформаційні ресурси

Інформаційно-пошукова система «Законодавство України»

Веб-сайт Міністерства освіти і науки України

База даних дисертацій та авторефератів

Веб-портал Верховної Ради України

Веб-портал Адміністрації Президента України

Веб-портал Кабінету Міністрів України

База даних Національної бібліотеки України імені Вернадського

Веб-сайт Національного фонду досліджень України

Наукометрична база даних Scopus

Система наукометричного моніторингу суб'єктів наукової діяльності України

Наукометрична база даних Web of Science

База даних наукових публікацій

Bielefeld Academic Search Engine пошукова система академічних веб-ресурсів

Онлайн-каталог високоякісних журналів з відкритим доступом

Бібліотека Мічиганського університету

Бібліотечний каталог, який допомагає знаходити бібліотечні матеріали в Інтернеті

Веб-сайт Хмельницької обласної державної адміністрації

Розробники навчально-методичних матеріалів:

Доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права

_____ І.В. Рижук

Доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права

_____ О.О. Галус

«13» вересня 2019 року

Схвалено кафедрою конституційного, адміністративного та фінансового права
«13» вересня 2019 року, протокол № 2.

Завідувач кафедри _____ О. М. Буханевич

«13» вересня 2019 року

Декан юридичного факультету _____ С. А. Крушинський

«13» вересня 2019 року

Погоджено методичною радою університету
«19» вересня 2019 року, протокол № 2.

Голова методичної ради _____

«19» вересня 2019 року

Навчально-методичні матеріали оновлено***Викладач дисципліни:***

Доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права, кандидат юридичних наук, доцент

_____ Ірина РИЖУК

28 серпня 2023 року

Схвалено кафедрою конституційного, адміністративного та фінансового права
28 серпня 2023 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри _____ Олександр БУХАНЕВИЧ

28 серпня 2023 року

Обліковий обсяг 1,9 умовн. друк. арк.